

Những Cái Nhất Trong Truyện Kiều

Nhận Xét Vui về Truyện Kiều

Tạ Quang Khôi

1. Người đáng ghét nhất: Kim Trọng

Nguyễn Du giới thiệu Kim Trọng: “ Vào trong phong nhã, ra ngoài hào hoa”.

Điều đó có đúng không?

Khi dự hội Đạp Thanh, Kim tình cờ gặp chị em Thúy Kiều. Chàng mê ngay nhan sắc Kiều, tìm cách thuê nhà bên cạnh nhà Kiều, rồi ngày ngày rình rập. Một hôm, đang ngồi trong nhà, Kim thoáng thấy bóng Kiều trong vườn nhà nàng, vội chạy ra ngay. Nhưng chàng không còn thấy nàng đâu nữa. Chàng vẫn vợ đứng bên hàng rào để chờ Kiều. Chàng tình cờ trông thấy chiếc thoa mắc kẹt trên một cành cây trong vườn nhà nàng. Chàng mừng rỡ “*giơ tay, với lấy về nhà*”. Khi phải giơ tay, với lấy thì có nghĩa Kim đã thò tay sang nhà hàng xóm để ăn cắp đồ. Vậy mà khi Kiều trở lại vườn để tìm thoa, Kim đã lên tiếng rêu rao:

*Thoa này bắt được hư không,
Biết đâu Họa phổ mà mong châu về.*

Bắt được hư không có nghĩa là tình cờ mà nhặt được, không phải với tay sâu vào vườn nhà hàng xóm.

Như vậy, hào hoa phong nhã ở chỗ nào?

Vì chiếc thoa ăn cắp mà Kim làm quen được với Thúy Kiều, rồi cùng nhau thề thốt tính chuyện tương lai. Nhưng chuyện hôn nhân chưa được thu xếp thì Kiều phải bán mình để chuộc cha. Trước khi theo Tú Bà và Mã Giám Sinh đi Lâm Truy, nàng đã nhờ em, Thúy Vân, thay mình đáp lời thề với Kim Trọng:

*Một mình nàng ngọn đèn khuya,
Áo dầm giọt lệ, tóc se mái sầu.
Phận dầu dầu vậy cũng dầu,
Trót lòng đeo đẳng bấy lâu một lời.
Công trình kể biết mấy mươi,
Vì ta khăng khít cho người dở dang.
Thề hoa chưa ráo chén vàng,
Lỗi thề thôi đã phủ phàng với hoa*

Thúy Vân chợt thức giấc, thấy chị không ngủ mà còn ngồi than thở, bèn hỏi:

*Cơ trời dâu bể đã đoan,
Một nhà để chị riêng oan một mình.
Có chi ngồi nhẩn tàn canh
Nỗi riêng còn mắc với tình chi đây?*

Lúc đó Kiều mới cho biết nàng đã thề thốt với Kim Trọng, nhờ em thay lời để trả nghĩa cho chàng. Tất nhiên Thúy Vân nhận lời. Thế là Kim Trọng và Thúy Vân thành vợ chồng. Khi hai người đã thành vợ chồng tức là lời thề của Kiều đã được giải, coi như hết nợ với Kim Trọng. Vậy mà khi Kiều gặp lại chàng Kim sau mười lăm năm luân lạc, Kim vẫn đòi nợ.

*Một lời đã trót thâm giao,
Dưới dày có đất, trên cao có trời.
Dẫu rằng vật đổi sao rời,
Từ sinh cũng giữ lấy lời từ sinh.
Duyên kia có phụ chi tình,
Mà toan chia gánh chung tình làm hai.*

Như vậy có nghĩa là khi lấy Thúy Vân và có con với Vân không phải là giải lời thề cũ sao? Kim Trọng đúng là người đáng ghét nhất.

2. Người đáng thương nhất: Thúy Kiều.

Giác Duyên nhận xét về Kiều như sau:

*Người sao hiểu nghĩa đủ đường,
Kiếp sao rặt những đoạn trường thế thôi?"*

Khi Kiều còn nhỏ, một ông thầy tướng đã đoán:

*Anh hoa phát tiết ra ngoài,
Nghìn thu bạc mệnh một đời tài hoa".*

Theo thuyết Nhân Quả của đạo Phật, khi con người sinh ra đều mang theo Duyên hay Nghiệp từ kiếp trước. Nghiệp là nợ phải trả. Thuyết Nhân Quả là một triết thuyết khoa học, không phải là điều mê tín dị đoan. Gieo nhân nào thì phải hái quả đó. Trồng táo thì ăn táo, không thể ăn đào hay mận được.

Kiếp trước, Kiều mắc nhiều nợ thì kiếp này phải trả.

Trong hội Đạp Thanh, mấy chị em Kiều đã thăm mộ Đạm Tiên. Kiều là người nhiều tình cảm nên đã khóc và làm thơ thương nhớ Đạm Tiên. Ngay đêm hôm đó, nàng mơ thấy một người đàn bà lạ, bèn hỏi:

*Rước mừng đón hỏi dò la.
Đào nguyên lạc lối đâu mà tới đây?
Thưa rằng thanh khí xưa nay,
Mới cùng nhau lúc ban ngày đã quên.
Hàn gia ở mé Tây thiên,
Dưới dòng nước chảy, bên trên có cầu.
Đã lòng hạ cố đên nhau,
Mấy lời hạ tứ ném châu gieo vàng.
Vâng trình hội chủ xem tường,
Mà xem trong sổ đoạn trường có tên.
Ấu đành quả kiếp nhân duyên,
Cũng người một hội một thuyền đâu xa.*

Sau đó, vì hiếu mà Kiều đã bán mình chuộc cha, trải qua 15 năm luân lạc, cho tới khi nhảy xuống sông Tiền đường, được Giác Duyên cứu, đưa về Chiêu an cùng tu cho đến ngày gặp lại gia đình.

3. Người vô liêm sỉ nhất: Hồ Tôn Hiến.

Nguyễn Du giới thiệu Hồ Tôn Hiến như sau:

*Có quan tổng đốc trọng thần
Là Hồ Tôn Hiến kinh luân gồm tài.
Đẩy xe vàng chỉ đặc sai,
Tiện nghi bát tiếu, việc ngoài đồng nhung.*

Như vậy có nghĩa Hồ là một ông quan tài giỏi được vua tin cậy. Không những thế, Hồ còn là người sành tâm lý nên quyết định lợi dụng lòng thương yêu của Từ Hải dành cho Thúy Kiều.

*Lại riêng một lễ với nàng,
Hai tên thế nữ, ngọc vàng nghìn cân.*

Và Hồ đã thành công. Từ Hải nghe lời khuyên của Kiều nên bằng lòng ra hàng. Từ cùng sứ thần của Hồ thề thoát giải binh để được làm quan trong triều. Vì tin ở lời thề đó, Từ không chú trọng vào việc đề phòng nữa.

*Tin lời thành hạ yêu mình,
Ngọn cờ ngờ ngác, trống canh trống trờng.*

Thế là Từ bị chết đứng giữa trần tiền khi Hồ Tôn Hiến trở mặt.

*Khí thiêng khi đã về thần,
Nhơn nhơn còn đứng chôn chân giữa vòng*

4. Người đáng mến nhất: Hoạn Thư.

Hầu như người Việt Nam nào cũng biết tiếng Hoạn Thư, dù không đọc Truyện Kiều. Nhưng ít ai tìm hiểu cái ghen của nàng..Nguyễn Du giới thiệu Hoạn Thư như sau:

*Vốn dòng họ Hoạn danh gia,
Con quan Lại bộ tên là Hoạn Thư.
Duyên duyên thuận nẻo gió đưa,
Cùng chàng kết tóc xe tơ những ngày.
Ở ăn thì nét cũng hay,
Nói điều ràng buộc thì tay cũng già.
Từ nghe vườn mới thêm hoa,
Miệng người đã lắm, tin nhà thì không.
Lửa tâm càng dập càng nồng,
Giận người đen bạc ra lòng trắng hoa.
Vị bằng thú thật cùng ta,
Cũng dong kẻ dưới mới là lượng trên.*

Theo phong tục cổ ngày xưa, trai có thể “năm thê, bảy thiếp” nên Hoạn thư sẵn sàng chấp nhận vợ nhỏ của chồng. Khi Thúc về thăm nhà, nàng chờ chồng báo tin có vợ nhỏ là chấp thuận ngay. Nhưng Thúc nhút nhát, lại cho rằng:

*Nghĩ đả bưng kín miệng bìn,
Nào ai có khẩu mà mình lợi xưng.*

Thúc ở nhà với vợ suốt một năm trời mà không tạo được cơ hội thú thật với vợ. Rồi:

*Thú quê thuần hức bén mùi,
Giếng vàng đã rụng một vài lá ngô.
Chạnh niềm nhớ cảnh giang hồ,
Một niềm quan tái, mấy nua gió trắng.
Tình riêng chưa dám rí rãng,
Tiểu thư trước đã liệu chừng nhũ qua:
Cách năm, mây bạc xa xa,
Lâm chuy cũng phải tính mà thân hôn.
Được lời như cõi tác son,
Vó câu thẳng ruỗi nước non quê người.*

Vì chờ chồng thú thật để sẵn sàng tha thứ mà Thúc cứ một mực giấu diếm, nên Hoạn Thư phải tìm cách bắt cóc Kiều về Vô Tích để hành hạ. Thế là Kiều trở thành một nữ tỳ của nhà họ Hoạn, Một hôm, Hoạn Thư muốn thưởng thức tiếng đàn của Kiều:

*Phải đêm êm ả chiều trời,
Trúc tơ hỏi đến nghề chơi mọi ngày.
Lĩnh lời nàng mới lựa dây,
Nỉ non thánh thót dễ say lòng người.
Tiểu thư xem cũng thương tài,
Khuôn uy dường cũng bớt vài bốn phân.*

Như vậy, Hoạn Thư cũng không phải là người độc ác. Thấy tình địch đàn hay thì cũng bớt giận. Khi Thúc về thăm gia đình,, Hoạn Thư bắt Kiều đàn trong bữa tiệc tẩy trần. Lúc đó, chàng Thúc và Kiều mới hiểu ra cách đánh ghen của Hoạn Thư.

*Rằng:’Hoa nô đủ mọi tài
Bản đàn thử dạo một bài chàng nghe.
Nàng đà tán hoán, tê mê,
Vâng lời ra trước bình the vắn đàn.*

Bốn dây như khóc như than,
Khiến người trên tiệc cũng tan nát lòng.
Cùng trong một tiếng tơ đồng,
Người ngoài cười nụ, người trong khóc thầm.”

Đã hả cơn ghen, Hoạn Thư cũng thương Kiều, cho nàng ra Quan Âm Các để viết kinh. Nhưng Kiều vẫn sợ Hoạn Thư có thể hành hạ mình nữa nên đã ăn cắp chuang vàng, khánh bạc trốn đi. Hoạn Thư không cho người đuổi theo để bắt về, vì có thể nàng cho rằng “thế là xong nợ”. Sau này, Kiều dựa thế Từ Hải để báo ân trả oán, coi Hoạn Thư là “chính danh thủ phạm”.

Dưới cờ, gương tuốt nắp ra,
Chính danh thủ phạm tên là Hoạn Thư.
Thoắt trông nàng đã chào thưa:
Tiểu thư cũng có bây giờ đến đây?”
Đàn bà dễ có mấy tay,
Đời xưa mấy mặt, đời này mấy gan.
Dễ dàng là thói hồng nhan,
Càng cay nghiệt lắm, càng oan trái nhiều.

Đứng trước hàng gương báu, sát khí đằng đằng, Hoạn Thư cũng “hồn lạc phách siêu”, nhưng vẫn bình tĩnh trả lời:

Rằng Tôi chút phận đàn bà,
Ghen tuông thì cũng người ta thường tình.
Nghĩ cho khi các viết kinh,
Vớ khi khỏi cửa dứt tình chẳng theo.
Lòng riêng, riêng cũng kính yêu,
Chồng chung chưa để ai chiều được ai.

Kiều đành phải tha Hoạn, dù Hoạn là “chính danh thủ phạm”
Năm 1963, ở Saigon có một vụ đánh ghen rất dã man, khốn nạn. Bà trung tá Thức sai người tạt acid vào mặt vũ nữ Cẩm Nhung, khiến cô vũ nữ xinh đẹp này bị mù cả hai mắt và mặt loang lổ đề sẹo. Bà Ngô Đình Nhu tỏ lòng thương nạn nhân, bỏ tiền đưa cô sang Nhật chạy chữa mà không được. Cô vũ nữ này phải ngồi trong khu Eden để xin ăn. Rồi ít lâu sau thì qua đời.
So sánh hai cuộc đánh ghen, người ta thấy Hoạn Thư là người có lòng nhân từ đáng mến.

Người ngoan ngoãn nhất: Thúy Vân

Vân xem trang trọng khác vời,
Khuôn trăng đầy đặn, nét ngài nở nang.
Hoa cười ngọc thốt đoan trang.
Mây thua nước tóc tuyết nhường màu da.

Thúy Vân đẹp phúc hậu và thùy mị. Khi Kiều phải bán mình để cứu cha, xin Vân thay mình để đáp lại lời thề với Kim Trọng, dù không yêu Kim, Vân vẫn nhận lời.

Sau này, khi Kiều đã trải qua 15 năm luân lạc, được đoàn tụ với gia đình, Vân xin nhường Kim lại cho chị dù đã có con với Kim:

Rằng Trong tác hợp cơ trời,
Hai bên gặp gỡ một lời kết giao.
Gặp cơn bình địa ba đào,
Vậy đem duyên chị buộc vào duyên em.
Cũng là phận cải duyên kim,
Cũng là máu chảy ruột mềm chứ sao?
Nhưng là rày ước mai ao,
Mười lăm năm ấy biết bao nhiêu tình.
Bây giờ gương vỡ lại lành,
Khuôn thiêng lữa lọc đã dành có nơi.
Còn duyên may lại còn người.

*Còn vàng trắng bạc còn lời nguyên xưa
Quả mai ba bảy đương vừa
Đào non sớm lại se tơ kịp thì.*

Tất nhiên Kiều từ chối, nhưng Kim Trọng bằng lòng ngay và ép Kiều phải giữ lời thề xưa. Đúng là con người đáng ghét, đáng khinh. Chẳng thấy “vào trong phong nhã ra ngoài hào hoa” đâu. Khi bằng lòng lấy Thúy Vân có nghĩa là đã giải lời thề với nàng Kiều.

Người đại giá nhất: Từ Hải

*Đường đường một đấng anh hào
Côn quyền hơn sức, lược thao gồm tài.
Đội trời đạp đất ở đời,
Họ Từ tên Hải, vốn người Việt Đông.*

Chính Hồ Tôn Hiến cũng phải công nhận

Biết Từ là đấng anh hùng.

Đồng thời cũng biết rõ cái yếu của Từ:

Biết nàng cũng dự quân trung luận bàn.

Thế là Hồ tìm cách mua chuộc Kiều sau khi đã thuyết hàng với cái lễ cho Từ “ngọc vàng gấm vóc”:

*Lại riêng một lễ với nàng,
Hai tên thể nữ, ngọc vàng nghìn cân”*

Sau khi nhận “hồi lộ” của Hồ Tôn Hiến, Kiều nghĩ rằng nếu Từ Hải ra hàng sẽ được làm quan trong triều, nàng sẽ là một mệnh phụ phu nhân trở về kinh đô gặp lại gia đình, nên đã sốt sắng khuyên Từ ra hàng:

*Rằng: Ôn Thánh để dồi dào,
Tươi ra đã khắp, thắm vào đã sâu.
Bình thành công đức bấy lâu,
Ai ai cũng đội trên đầu xiết bao.
Ngẫm từ đây việc binh đao,
Đồng xương Vô Định đã cao bằng đầu.
Làm chi để tiếng về sau,
Nghìn năm ai có khen đâu Hoàng Sào.
Sao bằng lộc trọng quyền cao,
Công danh ai dứt lổi nào cho qua.*

Từ Hải nghe bùi tai, nên:

Thế công Từ mới trở ra thế hàng.

Hồ Tôn Hiến trở mặt, làm Từ chết đứng giữa trận tiền.

Người học dốt nhất: Thúc Sinh.

*Khách du bồng có một người
Kỳ Tâm họ Thúc, cũng nòi thư hương.
Vốn người huyện Tích, châu Thường,
Theo cha mở một ngôi hàng Lâm Truy.*

“Nòi thư hương” là cũng đi học đàng hoàng. Nhưng hơn mười năm sau (thập niên đấng hỏa) Thúc vẫn là một anh học trò, trong khi Kim Trọng và Vương Quan đều đỗ đạt và đã ra làm quan. Khi Kim Trọng được làm quan ở Lâm Truy, một đêm, Thúy Vân nằm mơ thấy chị. Lúc tỉnh dậy, nàng cho chồng biết.

*Thăng đường chàng mới hỏi tra,
Họ Đô có kể lại già thừa lên.
Sự này đã ngoại mười niên
Tôi đã biết mặt biết tên rành rành.
Tú Bà với Mã Giám Sinh,
Đi mua người ở Bắc Kinh đưa về.
Thúy Kiều tài sắc ai bì,
Có nghề đàn, lại đủ nghề văn thơ.*

.....
*Chưa tường được họ được tên,
Sự này hỏi Thúc sinh viên mới tường.”*

Đã hơn mười năm mà chàng Trú� vẫn là Thúc sinh viên thì quả là học dốt nhất trần ai.

Ngoài những cái NHẤT đó, còn một điều cũng nên biết qua.
Khi gia đình tìm thấy Kiều đang tu trong Chiêu ản am của Giác Duyên, Vương ông ép Kiều phải bỏ tu để về nhà sống với gia đình. Kiều muốn tiếp tục đi tu, Vương Ông bèn nói:

*Phải điều cầu Phật cầu tiên,
Tình xưa hiếu nọ ai đền cho đây?*

Ông già này vì muốn ép con phải về nhà nên đã nói bậy nói bạ. Kiều bán mình để cứu cha không phải là đã trả hiếu sao? Thúy Vân thay chị lấy Kim Trọng không phải là đã giải lời thề cho Kiều sao?

Tạ Quang Khôi
3 tháng 3, 2016